

Terry Pratchett

BUHAR KALDIRMAK

BİR DISKÜNYA® ROMANI

Delia

“Ortada bir hayal varsa gerçeğe çok daha yakın olursun...”

Terry Pratchett

1948 yılında İngiltere, Buckinghamshire’da doğan Terry Pratchett, çağdaş fantezi ve mizah edebiyatının önde gelen isimlerinden biridir. Hayal gücü Büyük A’Tuin’in zihni kadar geniş, kalem ise Rincewind’in cesareti kadar bükülgen olan Terry Pratchett, yarattığı Diskdünya evrenine 41 roman ve irili ufaklı yan kitaplar sığdırmayı başardı. Yetişkinler için olduğu kadar çocuklar için de yazdı: “Yazdığım yazacağım en iyi kitap,” dediği *Ulus* ile 2010 İngiliz Yazarlar Ödülü’nü, genç okurlara yönelik bir Diskdünya romanı olan *Muhteşem Maurice ve Değişmiş Fareleri* ile de İngiltere’nin en saygın çocuk edebiyatı ödülü olan Carnegie Madalyası’nı kazandı. Ayrıca, *Johnny Maxwell* üçlemesi ile *Viran Şatodaki Ejderhalar*, *Cadının Elektrikli Süpürgesi* ve *Noel Baba’nın Takma Sakalı* gibi öykü derlemeleri de yazarın külliyatını süsledi. İlki 1983 yılında yayımlanan ve sonrasında tüm dünyada 100 milyondan fazla satan Diskdünya kitapları, Terry Pratchett’a büyük bir şöhret ve devasa bir hayran kitlesi kazandırdı. Seri; film ve dizilere, tiyatro, radyo ve bilgisayar oyunlarına uyarlandı. Kısa süre içinde edebiyatın kült isimlerinden biri hâline gelen Pratchett, eserleriyle sayısız ödül kazandı, fahri doktoralar aldı, şövalye ilan edildi, turnelerde binlerce kitap imzaladı.

Aralık 2007’de Alzheimer’a yakalandığını duyuran Sör Terry, 2015 yılında yine bu hastalık sebebiyle hayatını kaybetti. Ya da daha doğrusu, boyut değiştirerek, *buradaki* hayranlarını öksüz bıraktı. Bugün hâlâ aramızda dolaştığını rivayet edenler de var; çünkü ne de olsa, onun da dediği gibi, “dünyada yarattığı dalgalar tamamen yok olmadan hiç kimse tam anlamıyla ölmez...”

Terry Pratchett, İngiltere’de, Kitabı Raflardan En Çok Araklanan Yazarlar Listesi’nde hâlâ başı çekiyor.

Niran Elçi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü mezunu olan Niran Elçi, 2001 yılından beri çeviri yapıyor. Bugüne dek yüzden fazla eseri Türkçeleştirdi. Dilimize kazandırdığı yazarlar arasında Terry Pratchett, Doris Lessing, George Saunders, John Wyndham, J.R.R. Tolkien, Robert Jordan, Bram Stoker ve George Orwell gibi isimler bulunan Niran Elçi, *Karaböcü* serisi, *Adamı Zorla Cadı Yaparlar*, *Kurabi’ye Uçan Omlet* gibi çocuk kitaplarının da yazarıdır.

BUHAR KALDIRMAK

© 2023, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 2013, Terry ve Lyn Pratchett

İlk baskı 2013 yılında, İngiltere’de *Raising Steam* adıyla Transworld Publishers’a ait Doubleday tarafından gerçekleştirilmiştir. Transworld Publishers, Penguin Random House şirketler grubunun bir altmarkasıdır.

Bu kitabın telif hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

YAZAR: Terry Pratchett
TÜRKÇELEŞTİREN: Niran Elçi
EDİTÖR: Ümit Mutlu
DİZİ EDİTÖRÜ: Burhan Düzçay
KAPAK GÖRSELİ: Paul Kidby
GRAFİK UYGULAMA: Aslı Kurt

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Başkent Organize San. Bölgesi 22 Cad. No:6 Malıköy, Temelli/Ankara
Tel: 0312 640 16 23

Birinci Baskı: Temmuz 2024 (2000 adet)

ISBN: 978-605-2349-97-7
Yayınevi sertifika no: 45041
Matbaa sertifika no: 48083

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, yayıncının önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez, çoğaltılamaz.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ’nin tescilli markasıdır.

Terry Pratchett

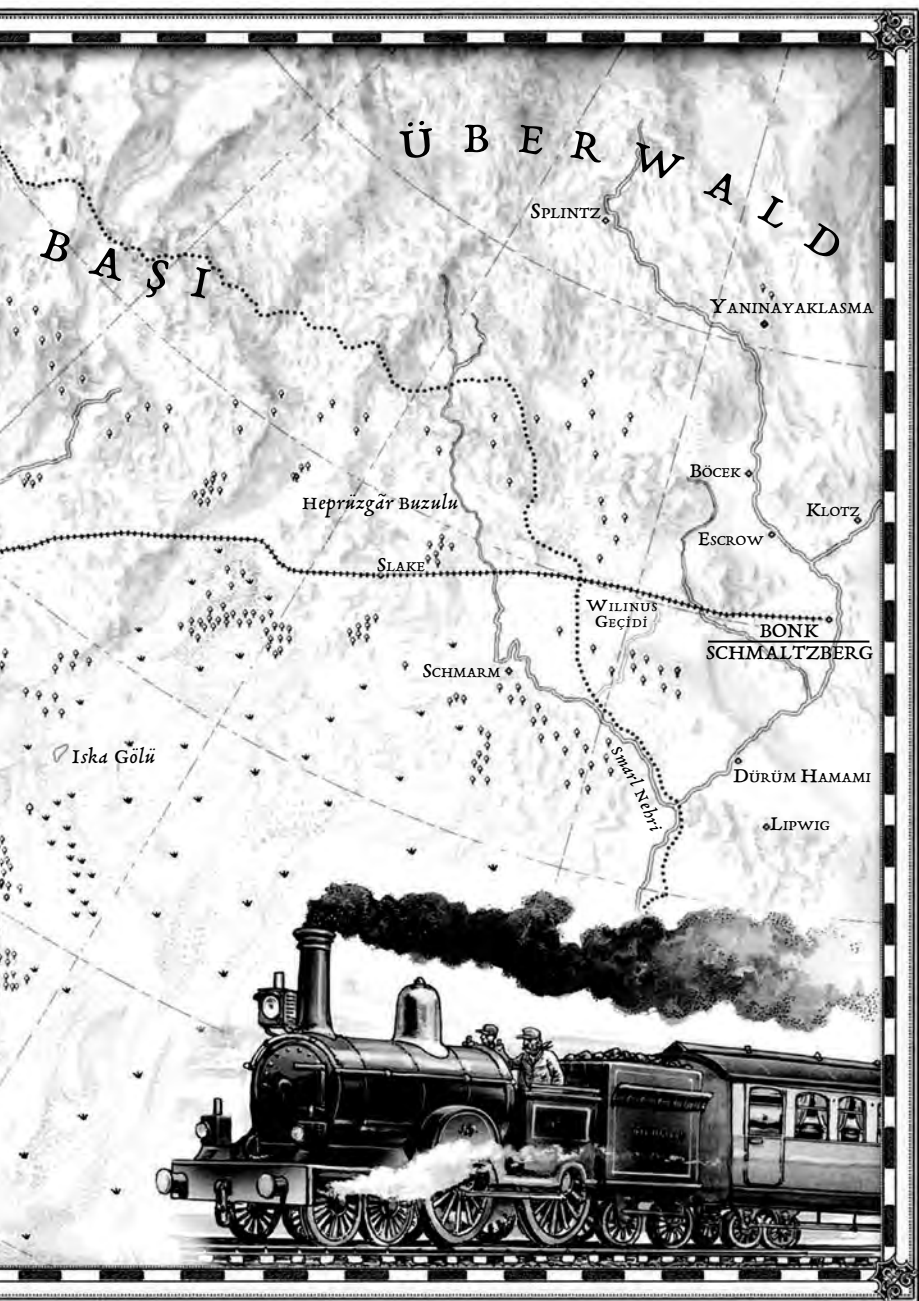
BUHAR
KALDIRMAK

BİR DİSKDÜNYA® ROMANI - 40

Deli

David Pratchett ve Jim Wilkins'e.

Ikisi de çok iyi mühendisler ve oğullarına meraklı olmayı öğretiler.

Hiçliđi anlamak zordur ama çokluevren onunla doludur. Hiçlik her yerdedir, her zaman bir şeylerin önünden gider ve muazzam bilinmezlik bulutunun içinde bir şeylere dönüşmeyi âdeta *özler*; kalıplarını kırmayı, hareket etmeyi, hissetmeyi, değişmeyi, dans etmeyi, deneyimlemeyi... Kısacası, *bir şey* olmayı.

Şimdi, tam da şu anda, *esirde* süzülürken bir şans bulmuştu nihayet. Hiçlik bu “bir şey”den elbette haberdardı ama *bu* “bir şey”, farklıydı. Böylece, hiçlik, sessizce *bir* şeye dönüşmeye başladı, aklında envaiçeşit şeyle alçaldı, alçaldı ve bir kaplumbağanın sırtına kondu. *Çok* büyük bir kaplumbağaydı ve hiçliğin *bir şey* olma çabasını hızlandırdı. İlkeldi de. En iyisi buydu hatta. Ve aniden, ilkel, yakalandı! Yem işe yaramıştı.

Muhtelif pisliklerle dolu yatağında kayıp giden Ankh Nehri’ni gören herkes, Ankh-Morpork halkının, su ürünlerini neden Quirmlı balıkçı filolarından sağladığını anlar. Ankh-Morpork balık satıcıları, vatandaşların korkunç mide hastalıklarına yakalanmamaları için şehirden çok ama *çok* uzakta yakalanmış ürünler getirtmeye özen gösterirler.

En kaliteli deniz ürünlerini satan Bowden Jeffries de bunlardan biriydi. Tabii, Quirm'in balıkçı rıhtımları ile Ankh-Morpork'taki müşteriler arasında üç yüz kilometre mesafe vardı ve bu yol kısım da, güzün de, ilkbaharda da can sıkıcı ölçüde uzun geliyordu. Yazın hele resmen işkenceydi, çünkü Quirm ile "Büyük Şehir" arasındaki anayol uzun ince bir *fırına* dönüşüyordu. Aşırı ısınmış bir ton ahtapotla uğraştıktan sonra bu hissi bir daha asla unutmazdınız; koku günlerce geçmezdi, sizi her yerde takip ederdi, yatak odanıza bile girerdi. Kokuyu giysilerinizden asla çıkaramazdınız.

Halk zaten talepkârdı ama Ankh-Morpork'un özellikle seçkinleri –aslında diğer herkes de– mevsimin en sıcak günlerinde dahi balıksız yapamazdı. Kendi elcağızlarıyla yaptığı buzhaneye –ve hatta yarı yolda kurduğu ikinci buzhaneye– rağmen ağlayası geliyordu Bowden'in; *gerçekten* ağlayası geliyordu.

Bunu bostancı kuzeni Relief Jeffries'e söylediğinde Relief birasına baktı ve "Herkes için aynı," dedi. "Kimse küçük girişimciye yardım etmek istemiyor ki. Çileklerin o sıcakta ne kadar çabuk küçük yumuşak topçuklara dönüştüğünü hayal edebiliyor musun? Eh, ben sana söyleyeyim: ânında. Göz açıp kapayana dek bozuluyorlar, hem de herkesin çilek istediği zamanda. Sonra bir de terecilere sor, tereleri iki günlük ceset kadar ölü olmadan şehre getirebilmek ne kadar zor... Hükümete dilekçe falan yazmamız lazım."

"Hayır," dedi kuzeni. "Artık canıma yetti. Bence *gazetelere* yazalım! İş anca böyle hallederiz. Herkes meyve, sebze ve deniz ürünlerinden şikâyet ediyor. Vetinari küçük girişimcilerin hâl ve vaziyetini anlamalı artık. Ne de olsa, neden arada bir vergi ödüyoruz?"

Dick Simnel'in babası, Dick daha on yaşındayken, Koyunsırtı'ndaki aile demirhanesinde, fırın parçaları ve uçan metaller arasında

pembe bir buhar bulutu hâlinde yok oluvermişti. O korkunç, kavurucu ıslaklık içinde izi bile bulunamamıştı adamın ama küçük Dick Simnel o gün, kaynayan buharların arasında babasından her ne kalmışsa, ona yemin etmişti: O buharları kölesi yapacaktı.

Annesinin başka fikirleri vardı gerçi. Kadın ebeydi ve komşularına da dediği gibi, “Her yerde bebek doğardı, asla müşterisiz kalmazdı.” Bu yüzden Elsie Simnel, oğlunun dileklerine kulak asmamış, onu “o lanetli yerden” alıp uzaklara götürmeye karar vermişti. Sonra da pılısını pirtısını toplamış, Sto Lat yakınlarındaki köyüne dönmüştü. En azından *orada* insanlar pembe bulutların içinde yok olmuyordu.

Köye varmalarından kısa süre sonra oğlanın başına önemli bir şey gelmişti. Bir gün, annesinin zor bir doğumdan dönmesini beklerken Dick ilginç görünen bir binaya girmişti ve bina bir kütüphane çıkmıştı. Dick, kütüphanelerde sırf “hayalci” şeyler olduğunu zannederdi önceden: krallar, şairler, âşıklar, savaşlar hakkında kitaplar... Ama gizemli bir kitapta, matematik denen bir şey ve bir sayılar dünyası buldu.

Sonuç olarak, on sene sonra bir gün, tüm cesaretini toplayıp “Anne,” dedi, “hani geçen sene bizim arkadaşlarla Überwald dağlarında doğa yürüyüşü yaptık demiştim ya? Eh, bu... yani... yalandı. Ama çok küçük bir yalandı.” Dick kızardı. “Ben, ee... babamın eski barakasının anahtarlarını bulmuştum ve, şey... Koyunsırtı’na gidip bazı deneyler yaptım ve...” Endişeyle annesine baktı. “Babamın hatasını buldum sanırım.”

Dick annesinin şiddetle karşı çıkmasını beklemişti ama göz yaşlarına hazır değildi. Hem de ne gözyaşları... Ve onu teselli etmeye çalışırken ekledi: “Sen ve Flavius dayım anne, eğitim aldırdınız bana. Sayıları öğrenmemi sağladınız, ki buna aritmetik ve Ephebeli filozofların uydurduğu tuhaf tuhaf şeyler de dâhil.

Orada develer bile toynaklarını kullanarak logaritma yapıyor-muş. Babam bütün bunları bilmiyordu. Fikirleri doğruydu ama *teknolojisi* yanlıştı.”

Bu noktada Dick annesinin konuşmasına izin verdi ve annesi, “Dur desem durmazsın ki oğlum,” dedi. “Hık demiş babanın bur-nundan düşmüşsün, keçi kadar inatçısın... Ahırda yapıp durduğun şey bu muydu? *Tek-ol-o-ci?*” Suçlarcasına oğluna baktı ve sonra içini çekti. “Anladım ki sana ne yapıp ne yapamayacağını söyleye-mem. Ama söyle bana: Bu senin *logar-it-ma*, zavallı yaşlı babanın uçup gittiği gibi gitmeni engelleyecek mi?” Yine hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Dick, minyatür sihirbazlar için yapılmış gibi görünen ve küçük bir asaya benzeyen şeyi çıkardı ceketinden. “Bu beni koruyacak anne!” dedi. “Sürgülü cetvel kullanmayı biliyorum ben! Sinüse ne yapacağını söyleyebiliyorum, kosinüse ne yapacağını söyleyebili-yorum. Hatta ikinci dereceden denklemlerin tanjantını hesaplaya-biliyorum! Hadi ama anne! Endişelenmeyi bırak ve benimle ahıra gel. Kız gibi oldu! Görmen lazım!”

Bayan Simnel, oğlunun kazayla kendine bir kız bulmuş olması için dua ede ede, gönülsüzce de olsa o büyük, açık ahıra yollandı peşinden. Dick ahırını Koyunsırtı’ndaki atölye gibi donatmıştı. Gir-diklerinde Bayan Simnel, zeminin büyük kısmını kaplayan kocaman, metal halkaya çaresizce baktı. Metalin üzerinde, yine metalik bir şey, kafese kapatılmış sincap gibi fır dönüyordu ve kâfuruyu andıran bir koku yayıyordu.

“İşte bu, anne. Gerçekten de kız gibi, değil mi?” dedi Dick mut-lulukla. “Adı, *Demir At.*”

“İyi ama bu... ne ki oğlum?”

Dick geniş geniş sırttı. “*Pro-to-tip* dedikleri şey anne. Mühen-dis olacaksan, önce *pro-to-tip* yapman lazım.”

Annesi solgun solgun gülümsedi ama Dick'i durdurmak imkân-sızdı. Sözcükler ağzından çağlarcasına dökülüyordu:

“Şöyle yani anne, herhangi bir şeye girişmeden önce ne yapmak istediğine dair fikrin olmalı. Kütüphanede bulduğum kitaplardan biri mimarlık hakkındaydı ve o kitapta, kitabı yazan adam, büyük bir ev yapmadan önce çok küçük modeller yaparmış, böylece nasıl olacağını görürmüş. ‘Önemsiz şeylere emek harcıyormuş gibi görünebilirsin ama ağır ağır ve titizlikle çalışman lazım,’ diyordu. Bu yüzden ben de onu ağır ağır sınıyorum işte. Nelerin çalışıp nelerin çalışmadığına bakıyorum. Aslına bakarsan kendimle *gurur duyuyorum*; hayli iyi oldu. Başta rayları tahtadan yapmıştım ama sonra makinenin çok ağır olacağını tahmin ederek tahta rayları kesip odun olarak kullandım ve tekrar demirhaneye döndüm.”

Bayan Simnel ahır zemininde, halkanın üzerinde dolanıp duran küçük mekanizmaya baktı ve gerçekten anlamaya çalışan birinin sesiyle, “Ee, oğlum... ne yapıyor bu peki?” dedi.

“Eh, babam bir seferinde, kaynayan bir tencereyi seyrederken, buharın basıncıyla kapağının tıngır tıngır oynadığını fark etmiş. Demişti bana. Hatta bir gün birilerinin, tencere kapağından daha fazlasını kaldırabilecek çok daha büyük bir kazan yapacağını söylemişti. İşte ben, doğru düzgün bir kazan yapmanın yolunu bulduğumu düşünüyorum anne.”

“Peki o kazan ne işe yarayacak oğlum?” dedi annesi sertçe.

Ve oğlu, “Her işe anne,” dedi. “Her işe.”

Gözleri nasıl da parlıyordu...

Sonra Bayan Simnel, hâlâ hafif bir anlayamama pusu içinde, oğlunun büyük ve epey kirli bir kâğıdı açmasını izledi.

“Buna *tasarım* deniyor anne. Bir tasarımın olması lazım. Her şeyin birbirine nasıl uyduğunu gösteriyor.”

“Bu da *potorotipin* parçası mı?”

Delikanlı, annesinin sevgi dolu yüzüne baktı ve biraz daha açıklaması gerektiğini fark etti. Kadının elini tuttu. “Anne,” dedi, “bunlar senin için yalnızca çizgiler ve halkalar, biliyorum, ama çizgileri ve halkaları öğrendiğin zaman bunun bir *makine* resmi olduğunu da anlıyorsun.”

Bayan Simnel oğlunun elini sıktı. “Bununla ne yapacağını düşünüyorsun peki?”

Genç Simnel sırtıttı. “Değişmesi gereken şeyleri değiştireceğim anne,” dedi mutlulukla.

Bayan Simnel oğluna bir süre merakla baktı, baktı, biraz daha baktı ve sonra, istemeye istemeye de olsa bir sonuca varmış gibi göründü. “Sen benimle gelsene biraz,” dedi.

Oğlunu eve geri götürdü ve tavan arası merdivenini tırmandılar. Bayan Simnel tozla kaplanmış, sağlam görünüşlü bir denizci sandığı gösterdi oğluna.

“Bunu bana, ihtiyaç duyduğunu düşündüğümde sana vermem için deden vermişti. Al, anahtarı burada.”

Dick anahtarı elinden kapmayınca ve sandığı açmadan önce dikkatle inceleyince kadın memnun oldu.

Delikanlı kapağı kaldırdığında ise hava aniden altınların ışıltısıyla doldu.

“Deden birazcık korsan adamdı ama sonra dine döndü, biraz korkuya kapıldı ve ölüm döşeğinde bana son sözleri şunlar oldu: ‘O genç delikanlı bir gün bir şeyler yapacak, aha da buraya yazıyorum Elsie, kızım. Ama ne olacağını biliyorsam ne olayım.’”

Bu yöre demirhaneleriyle ünlüydü, kasaba ahalisi her gün muhtelif demirhanelerden gelen patırtı ve tangırtılara alışıktı. Ama genç Simnel, kendi demirhanesini kurmuş olsa da, demircilik yapmaya karar vermiş gibiydi; muhtemelen baba Simnel’in bu dünya-

dan aniden, korkunç şekilde ayrılması yüzünden. Yerel demirciler, genç Bay Simnel'in titizlikle çizdiği gizemli şeyleri üretmeye alıştı kısa zamanda. Delikanlı ne yaptığını onlara asla söylemiyordu ama bol bol para ödediğinden demirciler de aldırmiyordu.

Dick'e kalan miras duyuldu elbette –altın, kendini duyurmayı her zaman başarır– ve bazı kafalar kaşındı. Kasabanın en yaşlı kişisi, meyhanenin önünde otururken, “Eh, tanrılar belamı versin!” dedi. “Oğlana bir ton altın miras kaldı ve o da onu bir ton eski demire çevirmeyi başardı!”

Sonra adam kahkahalar attı, diğer herkes de öyle ama yine de hepsi, harabeye dönmüş eski ahırın her zaman çift kilitle kilitlenen kapısından girip çıkan genç Dick Simnel'i izlemeye devam etti.

Simnel, bir şeyler yapıp taşımaya yardım edecek iki de çırak buldu kasabadan. Zamanla ahıra bazı barakalar eklendi. Daha fazla çırak alındı, çekiç sesleri gece gündüz kesilmedi ve böyle böyle, kaçınılmaz biçimde, “yerel bilinç” denebilecek şeye küçük bilgi kıvrımları aktı:

Anlaşılan o ki, delikanlı bir tür... *pompa* yapmıştı; suyu çok yükseklerle pompalayabilen ilginç bir pompa. Ama sonra her şeyi fırlatıp atmış ve “Demirden çok çeliğe ihtiyacımız var!” gibi bir şey söylemişti.

Genç Simnel'in, kendi deyişiyle “harika bir girişim” üzerinde çalışırken masalara koca koca kâğıt ruloları serdiği söyleniyordu. İtiraf etmek lazımdı, arada bir patlamalar da oluyordu. Sonra “Sığınak” denen bir şey yaptıklarını duydular: Ufak tefek, ee, *olaylar* yaşandığında, onun içine dalıyordu anlaşılan. Sonra bir de yeni –ve bir şekilde *sevimli* gelen– ritmik “çuflama” sesleri vardı. Gerçekten de çok hoş bir sestir, neredeyse büyüleyiciydi ki bu tuhaftı; çünkü sesi çıkaran mekanik yaratığın, bekleyebileceğinizden çok daha canlıymış gibi hissedilmesine sebep oluyordu.

Kasabalılar, genç Simnel'in –ya da artık bazılarının deyişle “Deli Demir” Simnel'in– yanında çalışan başlıca iki işçinin de de-ğişmiş gibi göründüğünü fark etti: Daha yetişkindiler, kendileri- nin daha fazla farkındaydılar, genç erkekler olmuşlardı, kapıların ardındaki gizemli şeyin müridi hâline gelmişlerdi. Meyhanede de onları ne birayla ne de kadın vaadiyle kandırabilmişlerdi, ahırda sakladıkları kıymetli sırları vermeye bir türlü ikna edememişlerdi.* Gençler artık kor-kızıl ocağın efendilerine yakışır şekilde davranı- yordu.

Sonra, elbette, güneşli günlerde genç Simnel ve işçileri ahırın yanındaki çayıra uzun hendekler kazıyorlardı ve bunları metalle dolduruyorlardı. Demirhane ocağı gece gündüz parlıyordu, herkes başlarını iki yana sallıyor, “Delilik bu!” diyordu.

Bu döngü sonsuza dek devam etti sanki; ta ki sonsuzluk ger- çekten gelene ve patırtılar, tangırtılar ve döküm işi bitene kadar.

Sonunda, Bay Simnel'in yardımcıları büyük ahırın kapılarını açtılar ve dünyayı dumanla doldurdular.

Sto Lat'ın bu yöresi pek olaysız bir yerdi; salt kapıların açılması bile herkesin koşa koşa gelmesine yetti yani. Çoğu kişi tam zama- nında geldi ve *bir şeyin*, buharlar saçarak, nefes nefese yaklaştığı- nı gördü. Nesnenin hızla dönen tekerleri vardı, pus ve dumanların içinde tekinsizce salınarak bir görünüp bir kaybolan çubukları vardı. Dick Simnel, dumanın ve ateşin kralı gibi, odaklanma çabasıyla çar- pılmış bir yüzle, bütün bunların üzerine kurulmuştu. Bu şeyin bir *insanın* kontrolünde görünmesi biraz olsun teskin ediciydi. (Gerçi biraz daha derin düşünebilen seyirciler, *Ee ne olmuş? Kaşıklar da öyle*, diye ekleyebilirdi ve buharlar saçan, oynayan, fırl fırl dönen,

* Bu konuda müstehcen yorumlar da yapılmıştı ama heyhat; kasabadaki bekâr kızlara öyle geliyordu ki, “Deli Demir” Simnel ile adamları, kadınlardan çok daha ilginç bir şey bulmuştu ve o şey, galiba... çeliktendi.

çubukları yükselip alçalan makine ahırdan tamamen çıkıp çayıra döşenmiş raylarda ileri atıldığında, kaçmaya da hazırlanabilirdi.)

Ve gerçekten de izleyiciler –çoğu şimdi aynı zamanda koşucuydu ve bazı örneklerde izdihamcıydı– yakınarak kaçtılar. Her yaştan oğlan çocukları hariç. Onlar, fal taşı gibi açılmış gözlerle makineyi izlemeye devam ediyordu ve bir gün *kendilerinin de* bu pis kokulu korkunç makinenin kaptanı olacağına yemin ediyordu; ah, kesinlikle! *Buharlar prensi! Kıvılcımların efendisi! Şimşeklerin arabacısı!*

Ve sonunda, dışarıda özgürlüğüne kavuşan dumanlar, büyük amaçlılıkla barakadan uzağa, dünyadaki en büyük şehre doğru süzülürdü. Dumanlar başta yavaşlardı ama gittikçe hızlandılar.

O günün ilerleyen saatlerinde, çayırdaki kısa demir yolda pek çok muzaffer tur attıktan sonra Simnel, yardımcılarıyla birlikte oturdu.

“Wally, Dave... param azaldı çocuklar,” dedi. “Annelerinize söyleyin de eşyalarınızı toplasınlar, bize ekmek arası bir şeyler hazırlasınlar ve atları çıkarsınlar. Demir At’ı Ankh-Morpork’a götürüyoruz. Orası her şeyin olduğu yermiş, öyle duydum.”

Ankh-Morpork’un Ataerki ve biricik despotu Lord Vetinari, Überwald Valisi Leydi Margolotta’yla zaman zaman görüşüyordu elbette. Neden görüşmeyecekti ki? Ne de olsa zaman zaman, Koom Vadisi yakınlarındaki Trollerin Elmas Kralı’yla ya da Überwald’in *altındaki* mağaralarında Cücelerin Alçak Kralı Rhys Rhysoğlu’yla da görüşüyordu. Herkesin bildiği gibi, siyaset buydu.

Ah, siyaset... Dünyanın savaşa boğulmasını engelleyen gizli tutkal... Geçmişte çok savaş yaşanmıştı, hem de *çok* fazla; ama her öğrencinin bildiği gibi –ya da en azından, öğrencilerin cips paketlerindeki yazılardan daha zor herhangi bir şeyi okuyabildiği

günlerde her öğrencinin bildiği gibi- fazla da uzun olmayan bir süre önce gerçekten korkunç bir savaşın eşliğinden dönülmüştü: muhtemel bir Koom Vadisi Savaşı'nın. Fakat sonra cüceler ve troler, tam olarak *barış* denemese de, bir umut, *barışın yolunu açabilecek karşılıklı bir anlayış* tesis etmişti. Eller sıkılmıştı, *önemli* eller; hararetle sıkılmıştı hem de ve sonuç olarak, düşünce kadar müphem bir umut *vardı*.

Gerçekten de, diye düşündü Lord Vetinari, arabası ünlü Koom Vadisi'ni takip eden gül pembe atmosferde Überwald yolunda ta-kırdayarak yol alırken, *goblinler bile sonunda zeki varlıklar olarak tanındı, birader olmasa bile en azından "kayınbirader" muamelesi görecektir varlıklar olarak... Uzaktan bakıldığında dünyaya "barış" geldiği dahi düşünülebilir: yani eninde sonunda her zaman savaşla sona eren bir durum.*

Arabanın tekerleri yoldaki korkunç tümseklerden birine daha denk geldiğinde irkildi. Koltuklara fazladan döşeme de doldurtmuştu ama insanın mabadına bir türlü rahat vermeyen onca çukur ve tümsekle, Überwald yolculuğunu işkence olmaktan hiçbir şey çıkaramazdı. Çok da yavaş ilerliyorlardı. Neyse ki yol boyunca, klak kulelerinde mola verdiklerinde sekreteri Drumknott günlük kare bulmacaları alabiliyordu. Kare bulmaca çözmeden Vetinari'nin günü geçmezdi.

Dışarıdan bir gümleme daha geldi.

"Aman tanrılar! Yoldaki *her* çukura girmek zorunda mıyız Drumknott?"

"Çukur değil de... Çok özür dilerim efendim ama öyle görünüyor ki hanımefendi şimdi bile Wilinus Geçidi'ndeki haydutları kontrol altına alamamış. Sık sık itlaf ettiriyor onları ama işte... Fakat gerçekten, en az tehlikeli rota buydu."

Dışarıdan bir bağırış geldi, ardından başka gümlerler duyul-

du. Vetinari tam okuma lambasını üfleyip söndürmüştü ki haşin görünüşlü bir tip, arbalet okunun ucunu karanlık arabanın camına yasladı ve “Bütün değerli eşyalarınıza birlikte dışarı çık, yoksa fena olur, tamam mı? Herhangi bir numara deneme! Biz suikastçıyız!” dedi.

Lord Vetinari okuduğu kitabı sakın sakın indirdi, içini çekti ve Drumknott’a, “Öyle görünüyor ki Drumknott, yolumuz *suikastçılar* tarafından kesilmiş. Ne de... hoş, değil mi?”

Drumknott’un yüzünde minicik bir gülümseme vardı şimdi. “Ah evet, çok hoş efendim,” dedi. “Suikastçılarla karşılaşmaktan her zaman hoşlanırsınız. Ben yolunuza çıkmayayım efendim.”

Vetinari pelerinine sarınarak arabadan indi. “Şiddete gerek yok beyler. Sahip olduğum her şeyi vereceğim size...”

İki dakika sonra Beyefendi arabaya tekrar bindi ve hiçbir şey olmamış gibi, sürücüyü sürmesini işaret etti.

Bir süre sonra, sırf merakından Drumknott, “Bu sefer ne oldu lordum?” diye sordu. “Hiçbir şey duymadım da.”

Hemen yanında oturan Vetinari, “Onlar da duymadılar Drumknott,” dedi. “Eyvah eyvah, ne yazık ki duymadılar... Neden okuma yazma öğrenmiyorlar ki? İnsan merak ediyor... Bilseler, arabamdaki armayı tanırlardı ve böylece aydınlanırlardı.”

Araba “istikrarsız” olarak tanımlanabilecek bir hıza kavuşurken Drumknott biraz düşündü ve yorum yaptı: “Ama efendim, siyah fon üzerinde *siyah* bir arma var ve bu çok karanlık bir gece!”

“Evet Drumknott,” diye yanıt verdi Lord Vetinari, yüzünde gülümseme yerine geçen bir ifadeyle. “Biliyor musun, bunu hiç düşünmemiştim.”

Leydi Margolotta’nın şatosunda kaçınılmaz olan şeyler vardı. Büyük tahta kapılar açılırken her menteşe gıcırdardı mesela. Ne de

olsa, sosyal açıdan beklenen ambiyansı yaratmak lazımdı, değil mi? Gerçekten... nasıl bir vampir, gıcırdamayan ve inlemeyen bir şatoda yaşayabilirdi? Igorlar zaten başka türlüüne izin vermezdi ve şu anda şatonun Igor'u, Lord Vetinari ile sekreterini, örümcek ağları bürümüş kocaman bir hole buyur ediyordu. Bodrumda bir yerde bir şeylerin çığlık attığı hissi de vardı ama... yalnızca histi.

Fakat elbette, diye düşündü Vetinari, Leydi Margolotta harika bir hanım; vampirlerin, ikide bir mezardan çıkmanın aptalca olduğunu anlamalarını sağladı ve hatta bir şekilde onları, gece aktivitelerini birazcık azaltmaya ikna etti.

Dahası, Überwaldlileri *kahveyle* tanıştırmıştı ve böylece, o mahlum korkunç bağımlığın yerini bir başkası almıştı.

Margolotta her zaman kısa ve öz konuşurdu ve birkaç gün sonra, mükellef bir akşam yemeğini takip eden sohbet de bu alışkanlığını sürdürdü. “Sorun, *graglar*,” dedi. “*Yine graglar*, değil mi Hyavelock? Hyem de bunca zamandan sonra... Üstyelik, tıpkı öngördüğün gyibi daha da kötüler tatlım. Bunu nasıl öngörmüş olabilirsiniz?”

“Hanımefendi, Trollerin Elmas Kralı da bana aynı şeyi sordu ve tek söyleyebileceğim, zeki canlıların bıkmak bilmez doğaları yüzünden olduğudur. Yani sözün özü, aynı anda hepsini birden memnun etmek imkânsız. Koom Vadisi Antlaşması imzalandıktan ve mühürlendikten sonra gelen onca kutlamanın, havai fişeklerin, tokalaşmaların ve yeminlerin her şeyin sonu olduğunu düşünmüştün, değil mi? Şahsen ben bunu yalnızca mola olarak görüyordum. Kısacası Margolotta, barış dediğin, bir sonraki savaşa hazırlanırken geçen döneme verilen addır. *Herkes*e uyan bir çözüm bulmak imkânsızdır ve tüm *cüceleri* memnun etmek iki kat imkânsızdır. Ben, mesela Trollerin Elmas Kralı'yla konuşurken, onun bütün trollerin adına konuştuğunu, hepsinin sözcüsü olduğunu bilirim. Sağduyulu yaratıklar olduklarından, siyaset işini tamamen ona bı-

rakırlar. Diğer yandan, bir de sen varsın sevgili hanımefendi: Sen de Bonk'taki* tüm... ahalin adına konuşursun ve seninle yapılan çoğu anlaşma... eh, *oldukça* makuldür. Ama cüceler dersin... tam bir facia. Tam da cücelerın lideriyle konuştuğunu zannedersin, sonra çılgın bakışlı *gragın* teki yerden bitiverir ve aniden her şey durur, tüm anlaşmalar iptal olur ve kimseye güvenemezsin! Bil-diğin gibi, Disk üzerindeki *her* madenin ayrı bir 'kralı' var; *dezka-knik*** diyorlar ona. Böyle bir halkla nasıl iş yaparsın? Her cüce başlı başına bir despottur."

"Eh," dedi Leydi Margolotta, "myevcut koşullar altında Rhys Rhysoğlu çok iyi idare ediyor ve yukarı Überwald'de bizizler..." Hanımefendi fısıldayarak söyledi neredeyse: "Kalkınmayı *çyok* dyestekliyoruz. Ama evet, nasıl kalıcı zafer kazanırız, byenim de byilmek istediğim bu."

Beyefendi kadehini dikkatle bıraktı. "Heyhat, bu asla tamamen mümkün değil. Yıldızlar değişir, kişiler değişir ve bizim tek yapabileceğimiz, dikkat ve düşünceli bir kararlılıkla geleceğin gelmesine yardımcı olmaktır ki dünyada barış olsun; bu, o barışa karşı en büyük tehdidi oluşturanları erkenden mezara göndermek anlamına gelse bile. Gerçi şunu da söylemem gerekir: Dünyanın karşımıza çıkardığı şeyleri dikkatle sorguladığım ve hassasiyetle düşündüğüm zaman, Alçak Kral'ın bugünlerde bir *plan* üzerinde çalıştığı kanısına varıyorum. Protokol gereği, seninle görüşmek üzere buraya gelmeden evvel, kendisini ziyaret ettim. Hamlesini yaptığında onu tüm gücümüzle destekleyeceğiz. Gelecek üzerine büyük bir kumar oynuyor şu an. Doğru zamanın geldiğine inanıyor; özellikle de Ankh-Morporok'un dünyadaki en büyük cüce nüfusuna sahip olduğunu iyi bildiğinden."

* "Biyonk" diye telaffuz edilir.

** Kelimesi kelimesine çevirisi: maden başmühendisi.

“Ama cüce halkı fazla modernlikten hoşlanmıyor,” dedi Leydi Margolotta. “İtiraf etmem lazım, onları anlıyorum. Syen dünya barışını korumaya çalışırken, ilerleme endişe verici olabiliyor. Çyok... öngörülemez. Hatırlatmama izin vyerirsen Hyavelock, uzun senele önce Ephebeli byir filozof, korkutucu ölçüde güçlü byir makine yapmıştı. Buharla çalıştırılan makineler üretmekte diretselardi şu an bambaşka byir hayat yaşıyor olurduk. Syen de bunu endişe verici bulmuyor musun? Tyek byir ahmak *hyer şeyi* değiştirebilecek byir mekanizma yapabilirken, *byiz* geleceğe nasıl yön verebiliriz?”

Lord Vetinari kadehine brendinin son damllarını döktü ve neşeyle, “Hanımefendi,” dedi, “ancak bir aptal, halkın ilerlemesini durdurmaya çalışır. *Vox populi, vox deorum*.* Ama elbette, bilge bir prens onlara dikkatle çobanlık ederken. Bu yüzden ben, buharlı makinelerin zamanı gelmişse, buharlı makinelerin zamanının *geldiğini* düşünürüm.”

“Peki *sen* ne yaptığını sanıyorsun cüce bey?”

Genç Magnus Magnusoğlu, gençliğini hiç yaşayamamış gibi duran aksi suratlı yaşlı cüceye fazla dikkat etmedi başta. Omuzlarını silkti ve “Alınmayın ey muhterem cücefendi ama,” dedi, “yaptığımı düşündüğüm şey, herkesin kendi işine bakacağı umuduyla kendi işime bakarak *yürümek*. Umarım sıçanına dokunmuyordur bu?”**

Tatlı dilin sıçanı deliğinden çıkardığı söylenir ama bu daha ziyade *umut* eseri öne sürülen bir iddiadır. Şu anda da doğru olmadığı ortaya çıkmaktaydı, çünkü yumuşak, düşünceli ve güzelce ifade edilmiş bir yanıt bile, yanlış türden birini, eğer hiddete kapılmayı kafasına da koymuşsa, hiddete sürükleyebilirdi.

* *Lat.* “Halkın sesi, tanrıların sesidir.” [Ç.N.]

** Cüce değil de insan olsa “sinirine dokunmak” tabirini kullanırdı. Cücelerin atasözlerinde ve deyimlerinde sıçanlar büyük rol oynar.

Bu yaşlı cücenin kafasında olan da buydu. “Neden miğferini ters taktın genç cüce?”

Magnus uysal bir cüceydi ve o yüzden yanlış şeyi yaptı, yani mantıklı cevap verdi: “Muhterem cücefendi, izci rozetim üzerinde de ondan. Bilirsin, izcilik? Dışarıda, temiz havada? Herhangi bir yaramazlık yapmadan ve topluma hizmet ederek?”

Bu iyi niyet ifadesi yaşlı cücenin iyi niyetini kazanmasına yardımcı olmadı ve geç de olsa zihninde tehlike çanları çalmaya başladı. Yaşlı cüce ona gerçekten ama *gerçekten* kızmıştı ve şimdi, bu kısa diyalog sırasında başka cüceler de yaklaşmış, nasıl dövüşeceğini tartarmış gibi Magnus’a bakıyorlardı.

Magnus, Bonk ve Schmaltzberg ikiz şehirlerine ilk defa geliyordu. Bu şekilde karşılanmayı beklememişti. Ankh-Morpork’ta, Pekmez Madeni Yolu’nda birlikte büyüdüğü cücelere benzemiyordu bu cüceler. Gerilemeye başladı.

“Sizin için sorun olmazsa ninemi görmeye gelmiştim, tamam mı,” dedi. “Sağlığı hiç iyi değil ve yük arabalarında yolculuk yaparak, geceleri tınazlarda ve samanlıklarda uyuyarak ta Ankh-Morpork’tan geldim! Çok ama çok uzun yoldan!..”

Sonra, her şey oluverdi.

Magnus, Ankh-Morpork Sıçan Çetesi’ne* yakışır biçimde, büyük hızla koşabiliyordu. Şimdi de, kaçarken, neyi yanlış yaptığını

* Troller, cüceler ve insanlar için izci oymakları, Koom Vadisi Antlaşması’nın imzalanmasından kısa süre sonra, Lord Vetinari’nin önerisiyle kurulmuştu. Amaç, üç baskın türün gençlerini bir araya getirip iyi geçinmelerini sağlamaktı. Ne de olsa her türden genç, bir araya getirildiklerinde doğal olarak birbirlerine değil, asıl düşmana cephe alırlardı: ebeveynlerine, öğretmenlerine ve *çok* eski kafalı diğer muhtelif otorite figürlerine. Şaşırtıcı şekilde, girişim bir ölçüye dek başarılı olmuştu. Eh, burası Ankh-Morpork’tu, değil mi? Burada kimse sizin şeklinize aldırış etmezdi ama üzerinizde ne kadar para taşıdığınızla çok ilgilenirlerdi.”

» “Sıçan Çetesi”nin İngilizcesi “Rat Pack”, orijinal *Ocean’s 11*’in da kadrosunu oluşturan Frank Sinatra, Dean Martin, Sammy Davis Jr. gibi müzisyenlerin... çetesine deniyordu. *Müzikal çete*. [E.N.]

çözmeye çalıştı. Ne de olsa muhtelif araçlar kullanarak Überwald'e ulaşması çok zaman almıştı, o bir cüceydi ve *saldırganlar da cüceydi...*

...ama sonra hatırladı: Memleketteki, yani Ankh-Morpork'taki gazetelerde, geleneksel ve içgüdüsel düşmanları olan trolleri de kabul eden herhangi bir organizasyona *asla bulaşmayan* birkaç cüce cemiyeti olduğunu okumuştı. Eh, kendi çetesinde troller kesinlikle vardı, biraz ağır akıllı olsalar da iyi delikanlılardı, bazılarıyla zaman zaman çay içmeye bile gidiyordu. Fakat bazı yaşlı troller ve daha da yaşlı cüceler, yüzlerce sene boyunca birbirlerini öldürmeye çalıştıktan sonra tek bir tokalaşma ile dostluk kurulması beklentisine acayip bozulabiliyordu.

Magnus, Alçak Kral'ın Alçak Şehir'inin karanlık bir yer olduğunu biliyordu ama bu, cüceler için sorun değildi, cüceler ve karanlık iyi geçinirdi. Fakat burada daha da derin bir karanlık hissi vardı. Şimdi, bu zor anda, ninesinden başka tek bir dostu yokmuş gibi hissediyordu ve burası ile ninesinin yaşadığı mahalle arasında başına başka dertler de açılabilirmiş gibi geliyordu.

Nefes nefese kalmıştı ama onu kovalayanların ayak seslerini duyabiliyordu hâlâ. Hâlbuki derin koridorları ve tünelleri geride bırakmıştı, Schmaltzberg yeraltı şehirden çıkmak üzereydi. Bir başka gün, bir başka yoldan tekrar gelmesi gerekeceğini fark etti.

Nefeslenmek için kısaca durdu ve o anda, şehir kapısını bekleyen nöbetçi, açgözlü bir ifadeyle yolunu kesti.

“Böyle acele acele nereye gittiğini sanıyorsun Bay Ankh-Morpork? Trol ahbablarıyla aydınlık bir yerde buluşmaya mı ha?”

Nöbetçinin yarım kargısı Magnus'un ayaklarını yerden kesti ve sonra da tekmeler ciddi ciddi başladı. Magnus yerde yuvarlanarak tekmelerden kaçınmaya çalıştı ve düşünmeden bağırdı: “Tak, onu düşünmemizi istemez, düşünmemizi ister!”

Terry Pratchett

BUHAR KALDIRMAK

İlginç, diye düşündü Vetinari, Ankh-Morporklular değişimden hoşlanmadıklarını iddia ederler ama karşılırlarına çıkan her yeni eğlenceye, her yeni oyuna takıntı ölçüsünde ilgi duyarlar...

Fakat bu seferki değişim büyük. Çok büyük. Çünkü bu kozmopolit, kadim şehre yepyeni, devasa bir icat geliyor, herkesi şaşırtarak... Uzakları yakın, yakınları mutlu eden; gürültülü kazanını çuçuflatarak şişiren, demir ve çelikten bir şaheser: Demir Yol!

“Şimdi eski olan her şey bir zamanlar yeniydi,” dedi Nemly, “ama sonra hepsi de hayatın bir parçasına dönüştü. İnan bana, demir yol konusunda da aynı şey olacak...”

Evet, olacak. Ama itiraz edenler de her zaman çıkacak. Yeniliklere düşmanların, katı muhafazakârların ve “dediğim dedik” örümcek kafalıkların karşısında ise bu kez tüm dünya, hatta tüm ırklar yer alacak. Zira tarih, bir kez daha, yazılmak için can atacak...

Diskdünya'nın kırkınıcılık kitabı *Buhar Kaldırmak*, değişime kapalı toplumların ve fikirlerini teröre bulaşmadan aktaramayanların her daim kaybetmeye mahkûm olduğunu hatırlatan, Disk'i baştan başa kateden destansı bir roman!

f DiskDunyaTurkiye x diskdunya_tr @ diskdunya

delidolu.com.tr

f x @ delidolukitap
Delidolu Yayınları

ISBN: 978-605-2349-97-7

9 786052 349977